

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя
Стефаніка

Юридичний інститут

Збірник наукових статей

**Актуальні проблеми
вдосконалення чинного
законодавства України**

Випуск XXIV

Івано-Франківськ, 2010

Основи інформаційного забезпечення боротьби зі злочинами

УДК 343.98

Актуальність теми дослідження. Важливим напрямом діяльності держави в сучасних умовах є запобігання злочинності, в структурі і характері якої останнім часом відбулися зміни. Зросла професійність та жорстокість злочинців, посилюється корумпованість у суспільстві. Усе це відбувається на тлі соціально-економічних негараздів, падіння обсягів промислового виробництва, зростання боргів у заробітній платі і потребує удосконалення законодавства і практики правоохоронних органів з розкриття, розслідування і профілактики злочинів з метою забезпечення прав та законних інтересів громадян, в першу чергу тих, які постраждали від них.

Окремим напрямом інформаційного забезпечення розслідування злочинів приділяється постійна увага науковців. Окремі аспекти цієї проблеми у галузевому предметному плані висвітлювали вчені-юристи України Ю. П. Аленін, М. І. Бажанов,

ВЛ.Бахін, П. Д. Біленчук, Т. В. Варфоломеєва, В. Г. Гончаренко, Ю. М. Грошевий, А. Я. Дубинський, О. А. Кириченко, М. В. Костицький, В. С. Кузьмічов, В. К. Лисиченко та інші.

Мета та завдання дослідження. Мета дослідження полягає у опрацюванні і висвітленні проблемних кримінально-процесуальних і тактико-криміналістичних напрямків, конкретних завдань та практичних можливостей удосконалення інформаційного забезпечення розкриття і розслідування злочинів.

В органах внутрішніх справ на території колишнього СРСР інформаційне забезпечення розкриття та розслідування злочинів як спеціалізований вид діяльності почало формуватися в апаратах карного розшуку ще в лютому 1919 року, коли було прийняте рішення про створення при Центральному управлінні карного розшуку РСФСР реєстраційного та дактилоскопічного бюро.

На сучасному етапі питання щодо доказового значення інформації, яка отримана при використанні криміналістичних обліків, викликає неоднозначну оцінку серед науковців та практичних працівників.

Так, згідно з діючими інструкціями, в разі отримання позитивного результату перевірки за масивами обліків фахівець експертно-криміналістичного підрозділу складає довідку встановленої форми з грифом "До кримінальної справи не прилучати", яку надсилає до відповідної оперативної служби. Працівники останньої інформують про це слідчого, котрий веде кримінальну справу. Слідчий виносить постанову про призначення криміналістичної експертизи, яку надсилає до того ж самого експертно-криміналістичного підрозділу для виконання.

Організація і використання криміналістичних обліків засновані на суворому дотриманні законності та регламентуються нормами КПК України, Законом України "Про оперативно-розшукову діяльність" та іншими діючими нормативно-правовими актами. Зокрема, п.17 ст.8 зазначеного закону встановлює, що підрозділи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, мають право створювати і застосовувати інформаційні системи, а відповідно до ч.11 ст.9 повинні забезпечити можливість видати дані на особу на запит органів розслідування, прокуратури, суду [1].

На жаль, діючий КПК навіть не згадує криміналістичні обліки, хоча доказового значення реєстраційної інформації ніхто не заперечує. Проте залишається невизначеним, яким чином орган дізнання, слідчий або суд можуть використовувати результати перевірок у процесі доказування. Виглядає нелогічним, що слідчий має право залучати до кримінальної справи довідку про наявність у підозрюваного попередньої судимості, а про результати перевірки за дактилоскопічними обліками - ні [2, с. 13].

Метою криміналістичної реєстрації на думку Р. С. Белкіна є:

1. Накопичення даних, які можуть бути використані для розкриття, розслідування і попередження злочинів;

2. Забезпечення умов ідентифікації об'єктів за допомогою облікових даних;

3. Сприяння розшуку об'єктів, дані про які містяться в криміналістичних обліках;

4. Надання в розпорядження оперативно-розшукових, слідчих і судових органів довідкової та орієнтованої інформації [3, с. 272].

Розкриваючи дане питання, потрібно детальніше зупинитись на криміналістичних обліках, зокрема на дактилокартотеках та слідотеках.

Дактилоскопічний облік призначений для:

1. Розшуку людей, які зникли безвісти;

2. Встановлення за невідомими трупами особи людини;

3. Підтвердження особи людини, яка раніше була піддана дактилоскопіюванню;

4. Встановлення осіб, які залишили сліди рук на місці події;

5. Встановлення фактів залишення однією особою слідів рук при вчиненні різних злочинів [4, с. 114].

Дактилоскопичний облік складається з:

1. Дактилокарт - масиву дактилокарт невідомих трупів; безвісно зниклих осіб та осіб, які були піддані дактилоскопіюванню;

2. Слідотек - реєстраційних карт слідів рук, які вилучені під час оглядів місць подій за фактами нерозкритих злочинів та безвісного зникнення осіб.

Працівники ОВС відповідно до чинного законодавства проводять дактилоскопіювання осіб, які:

1. Затримані за підозрою у вчиненні злочину;

2. Взяті під варту;

3. Звинувачуються у вчиненні злочину;

4. Піддані адміністративному арешту.

Існують центральні, обласні, кушові та місцеві дактилоскопичні обліки та слідотеки.

Центральна дактилокартотека ведеться у ДНДЕКЦ та формується з дактилокарт невідомих трупів; дактилокарт безвісно зниклих осіб, які були піддані дактилоскопіюванню до зникнення; дактилокарт осіб, які вчинили чи підозрюються у вчиненні навмисних вбивств; замахів на вбивства; навмисних нанесеннях тілесних ушкоджень, які спричинили смерть; зґвалтувань; розбійних нападах; пограбувань; вимагань; злочинів, які вчинені з використанням гладкоствольної зброї, вибухових пристроїв та речовин. У разі потреби перелік категорій злочинів може бути змінений за рішенням МВС України.

Організація дактилоскопіювання осіб, які підозрюються, звинувачуються або заарештовані за вчинення злочину, покладається на слідчих, працівників органів дізнання, які прийняли рішення про затримання особи за підозрою у вчиненні злочину або застосування запобіжного заходу, пред'явили звинувачення або якщо до особи, у відношенні якої порушено кримінальну справу є рішення суду щодо тримання її під вартою. Дактилоскопіювання організовується безпосередньо після прийняття зазначених рішень [4, с. 115].

Організація дактилоскопіювання невідомих трупів покладається на підрозділи кримінального розшуку із залученням, при необхідності, фахівців експертної служби МВС України та бюро судово-медичної експертизи відповідно до нормативно-правових актів.

Відповідальність за достовірність інформації про особу та якість отриманого дактилоскопичного матеріалу покладається на працівників, які проводять дактилоскопіювання.

Центральна слідотека ведеться в ДНДЕКЦ та формується з фотокопій слідів, вилучених при огляді місця вчинення навмисних вбивств; замахів на вбивства; навмисних тяжких тілесних ушкоджень, які спричинили смерть; зґвалтувань; розбійних нападів; пограбувань; вимагань, злочинів, які вчинені з використанням вогнепальної зброї, вибухових пристроїв та речовин, які залишились нерозкритими та за фактами безвісного зникнення осіб, У разі потреби перелік категорій злочинів може бути змінений за рішенням МВС України [5, с. 230].

Слідотека складається з основного масиву та архіву.

До основного масиву вміщуються фотокопії слідів рук, вилучені з місць вчинення нерозкритих злочинів, які:

1. Визнані експертом придатними для ідентифікації особи;

2. Перевірені за дактилокартами осіб, які могли залишити сліди на місці події не у зв'язку із вчиненням злочину;

3. Перевірені за дактилокартотеками за слідотеками.

До основного масиву вміщуються також сліди рук безвісно зниклих осіб, вилучені з їх помешкань та робочих місць, робота з якими проводиться на загальних підставах. Якщо встановлено, що безвісно зникла особа була піддана дактилоскопіюванню до зникнення, то для взяття на централізований облік до ДНДЕКЦ направляється її дактилокарта після отримання негативного результату при відповідних перевірках за обласними дактилокартотеками та слідотеками НДЕКЦ, УОІ (ВОІ) [5, с. 231].

Сліди рук перевіряються за дактилокартотеками невпізнаних трупів. У разі отримання за перевірками негативного результату копії таких слідів направляються для постановки на централізований облік та організації перевірки до ДНДЕКЦ.

Формування автоматизованих місцевих, кущових, обласних та центральної слідотек може проводитися реєстраційними картами слідів в електронному вигляді.

Основний масив і архів складаються із реєстраційних карт:

- слідів пальців рук;
- слідів долонь.

До архіву вміщуються копії слідів рук у випадку, коли злочин розкрито, але належність слідів не встановлена. Термін їх зберігання - до закінчення строку давності притягнення особи до кримінальної відповідальності за видом злочину.

Відомості про надані сліди реєструються в журналі реєстрації слідів рук, уміщених у слідотеку. За кожним фактом вилучення слідів рук з місць вчинення злочинів або при огляді помешкань та робочих місць безвісно зниклих осіб, що надійшли до слідотеки заповнюється реєстраційна карта слідів рук. Вона виготовляється із цупкого паперу формату А5 з Яким НДЕКЦ; дата; вид та фабула злочину; номер кримінальної справи, орган, на території якого вчинено злочин, спеціаліст, кількість слідів [5, с. 233].

Звертатися із запитом щодо проведення перевірки за дактилоскопічним обліком мають право підрозділи ОВС, податкової міліції, Служби безпеки, органи прокуратури та суду, правоохоронні органи, а також інших країн за міжнародними угодами. Рішення про виконання запитів відповідних підрозділів ОВС приймає керівництво ДНДЕКЦ, НДЕКЦ, їх структурних підрозділів, у яких функціонують дактилокартотеки та слідотеки, а від інших правоохоронних органів - керівництво ГУМВС, УМВС, УМВСТ.

Інформація про результати перевірки надається у письмовій формі і тільки її ініціатору.

Види перевірок: дактилокарта-дактилокарта; дактилокарта-слід; слід-дактилокарта; слід-слід.

Термін перевірки не повинен перевищувати 15 діб з моменту отримання запити. У разі наявності слідів, залишених 10 пальцями рук однієї особи виготовляється дактокарта, обчислюється формула і здійснюється перевірка за дактокартотеками УОІ (ВОІ) при ГУМВС; УМВС управліннь оперативної інформації.

Отже, криміналістичний облік - це наукова система реєстрації певних об'єктів та їх ідентифікаційних ознак для запобігання злочинам, їх розкриття, розшуку і впізнання врахованих об'єктів. Його система і використання засновані на суворому дотриманні законності. Довідки органів, які ведуть криміналістичний облік, після їх приєднання до справи, використовуються в судочинстві як докази. Наукову основу криміналістичного обліку складає положення про індивідуальність об'єктів, відносну стійкість і можливість їх подальшого ототожнення. Він базується на використанні теорії ідентифікації, судової фотографії, дактилоскопії словесного портрета та інших наукових даних.

1. Закон України "Про оперативно-розшукову діяльність" // Відомості Верховної Ради, 1992, № 22, - ст.303

2. Рибалко Я. В. Проблеми вдосконалення функціонування експертно-криміналістичних обліків. Криміналістичний вісник: Науково-практичний збірник. Вип. I / ДНДЕКЦ МВС України; НАВСУ. – Одеса: ЛАТСТАР, 2000, с. 13-15
3. Белкин Р. С. Криминалистика: проблемы, тенденции, перспективы. Общая и частные теории. – М.: Юрис. лит., 1987-872 с
4. П. Д. Біленчук, О. П. Дубовий, М. В. Салтевський, П. Ю. Тимошенко Криміналістика: Підруч. для слухачів, ад'юнктів, викладачів вузів системи МВС України. За заг. ред. акад. П. Д. Біленчука. – К.: АТІКА, 1998. – 416 с.
5. Криміналістика: підручник за ред. П. Д. Біленчука. – 2-ге вид. випр. і доп. – К.: Атіка, 2001 - с. 249

Круль С. М. Основи інформаційного забезпечення боротьби зі злочинами

Важливим напрямом діяльності держави в сучасних умовах є запобігання злочинності, як небажаного соціального явища. Необхідно сказати, що організовані злочинні формування характеризуються відносною стійкістю, ієрархічністю, розподілом ролей і функцій між учасниками, самофінансуванням, законспірованістю, просуванням в органи влади своїх функціонерів та прагненням послабити діяльність правоохоронних органів. У даній статті зазначаються основи інформаційного забезпечення боротьби зі злочинами та злочинними групами, а також детально розкриваються криміналістичні обліки.

Ключові слова: інформаційне забезпечення, боротьба зі злочинами.

Круль С. М. Основы информационного обеспечения борьбы с преступлениями

Важным направлением деятельности государства в современных условиях является предотвращение преступности, как нежелательного социального явления. Необходимо сказать, что организованные преступные формирования характеризуются относительной стойкостью, иерархичностью, распределением ролей и функций между участниками, самофинансированием, законспирированностью, продвижением в органы власти своих функционеров и стремлением ослабить деятельность правоохранительных органов. В данной статье отмечаются основы информационного обеспечения борьбы с преступлениями и преступными группами, а также детально раскрывается криминалистический учет.

Ключевые слова: информационное обеспечение, борьба с преступлениями.

Krul S.M. The Basics Of The Information Supply Of The Struggle Against Crimes

The important trend of activity of the state in modern circumstances is prevention of criminality, as the undesirable social phenomenon. It is necessary to state, that organized criminal formations are characterized by relative firmness, hierarchicness, distributing of roles and functions between participants, selffinance, conspiracy, advancement in the organs of power of the functioners and aspiration to weaken activity of law enforcement authorities. In this article we notice the bases of the informative providing of fight against crimes and criminal groups and also expose criminalistic accounts in detail.

Keywords: information supply, struggle against crimes.